

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

તુલસન

વિરુદ્ધ

પ્યારે લાલ અને અન્યો

સપ્ટેમ્બર ૨૯, ૨૦૦૬

[ન્યાયમૂર્તિ એસ. બી. સિંઘા અને ન્યાયમૂર્તિ દલવીર ભંડારી]

સિવિલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૦૮:

કલમ ૪૭, હુકમ ૨૩, નિયમ ૧-મનાઈ હુકમ માટે મુકદ્દમામાં પસાર કરાયેલ સંમતિ હુકમનામુંમાં ફાળવવામાં આવેલી મિલકતમાં શેરના સંબંધમાં ઘોષણા માટેનો દાવો-કલમ ૪૭ની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને, અનુગામી દાવો સ્પષ્ટ રીતે પ્રતિબંધિત છે-સંમતિ હુકમનામું માન્ય રહે છે જ્યાં સુધી તેને અલગ રાખવામાં ન આવે-તે પક્ષો પર બંધનકર્તા રહેશે-જોકે પૂર્વ નિર્ણય બાધ ના સંવેદનાના સિદ્ધાંતો લાગુ નહીં થાય, તેમ છતાં વિરોધના સિદ્ધાંતો લાગુ થશે-આદેશ ૨૩, નિયમ ૧ની

શરતોમાં સંમતિ હુકમનામું વિનંતી કરાયેલ રાહત અથવા દાવાના વિષય સુધી મર્યાદિત રહેવાની જરૂર નથી-તે પક્ષો અને મહેસૂલ સત્તાવાળાઓ પર બંધનકર્તા રહેશે-એસ્ટોપેલ .

પ્રતિવાદી નંબર ૧ એ પ્રતિવાદી નંબર ૩ અને પ્રતિવાદી નંબર ૨ ની પત્ની, અપીલકર્તા સામે કાયમી મનાઈ હુકમ માટે દાવો દાખલ કર્યો હતો.પક્ષો સહ-ભાગીદારો હતા.મિલકતોમાં શેરની ફાળવણીના સંદર્ભમાં પક્ષો વચ્ચે સમાધાન થયું હતું અને સમાધાનના સંદર્ભમાં દાવાનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો હતો.પ્રતિવાદીઓએ સંમતિ હુકમના આધારે ફેરફાર માટે મહેસૂલ સત્તામંડળોને ખસેડ્યા હતા.તેમની વિનંતીને આ આધાર પર નકારી કાઢવામાં આવી હોવાનું જણાવવામાં આવ્યું હતું કે ઉપરોક્ત સંમતિ હુકમના કારણે, તેમના અધિકાર, હક અને હિત જાહેર કરવામાં આવ્યા ન હતા.તેથી, ઘોષણા માટે બીજો દાવો દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો.ઘોષણા માટેના ઉપરોક્ત દાવામાંથી ઉદ્ભવેલી બીજી અપીલમાં હાઈકોર્ટના નિર્ણય સામે હાલની અપીલ દાખલ કરવામાં આવી હતી.

અપીલકર્તા વતી એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે સિવિલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૦૮ની કલમ ૪૭ની જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને, ઉપરોક્ત બીજો દાવો માન્ય નથી.

અપીલને મંજૂરી આપતા કોર્ટે

ઠરાવ્યુ : ૧.૧ સિવિલ પ્રોસિજર કોડ, ૧૯૦૮ ના આદેશ ૨૩, નિયમ ૧ ની શરતોમાં સંમતિ હુકમનામું માત્ર વિનંતી કરેલી રાહત સુધી મર્યાદિત હોવું જરૂરી નથી.તે દાવાના વિષય સુધી મર્યાદિત ન હોઈ શકે.તેમ છતાં, સંમતિ હુકમનામું મનાઈ હુકમ માટેના દાવામાં પસાર કરવામાં આવ્યું હતું, તમામ હેતુ અને હેતુ માટે તે ભાગલા માટેના દાવામાં પસાર કરાયેલ પ્રારંભિક હુકમનામું હતું.તેને અમલમાં મૂકવા માટે નવી કાર્યવાહી શરૂ કરી શકાતી ન હતી, ભલે પ્રતિવાદીઓની દલીલ કે સંમતિ હુકમનામા હેઠળ કબજો મેળવવાનો તેમનો અધિકાર મહેસૂલ સત્તાવાળાઓ દ્વારા લાગુ કરવા યોગ્ય ન હોવાનું જણાયું હોય.[૮૭૧- ડી-ઈ]

૧.૨ સંહિતાની કલમ ૪૭માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને, અનુગામી દાવાને સ્પષ્ટ રીતે રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો.સંમતિ હુકમનામું, તે સામાન્ય છે, જ્યાં સુધી તેને અલગ રાખવામાં ન આવે ત્યાં સુધી તે માન્ય રહે છે.તે પક્ષો માટે બંધનકર્તા રહેશે.જો કે, પૂર્વ નિર્ણય બાદ મજબૂત સંવેદનાના સિદ્ધાંતો લાગુ નહીં થાય, તેમ છતાં એસ્ટોપેલના સિદ્ધાંતો લાગુ થશે.પ્રતિવાદીઓ ઘોષણા માટે દાવો દાખલ કરીને ઉપરોક્ત સંમતિ હુકમનો અસ્વીકાર કરી શક્યા ન હતા.સંમતિ હુકમનામું મહેસૂલ સત્તાવાળાઓ માટે પણ બંધનકર્તા હતું.પ્રતિવાદીઓ અંતિમ હુકમનામું તૈયાર કરવા માટે કાર્યવાહી પણ શરૂ કરી શકે છે.તેઓ જમીનના

માપન અને તેના અનુસાર કબજાની ડિલિવરી માટે યોગ્ય અરજી પણ દાખલ કરી શક્યા હોત.પરંતુ, કલ્પનાના કોઈ પણ વિસ્તાર દ્વારા, બીજા દાવાને જાળવી શકાય તેવું ગણી શકાય નહીં.[૮૭૧- ઇ-એફ; ૮૭૨-એફ-જી]

વેંકટ રેડ્ડી અને અન્યો વિરુદ્ધ પેથી રેડ્ડી, એ.આઈ.આર. (૧૯૬૩) એસ.સી. ૯૯૨ પર આધાર રાખ્યો હતો.

ઉમા શંકર (મૃત) અને અન્યો વિરુદ્ધ સરખજીત (મૃત) કાનૂની પ્રતિનિધિઓ અને અન્યો દ્વારા, [૧૯૯૬] ૨ એસ. સી. સી. ૩૭૧, લાગુ પડતું નથી.

૨. ઉચ્ચ અદાલત એ ધ્યાનમાં લેવામાં નિષ્ફળ ગઈ કે રેકૉર્ડની સામે એક સ્પષ્ટ ભૂલ અસ્તિત્વમાં છે.પ્રતિવાદી નંબર ૧ દ્વારા દાખલ કરાયેલો બીજો દાવો યોગ્ય ન હોવાથી, અપીલકર્તાને તેના હિસ્સામાંથી પ્રતિવાદી નંબર ૧ ને એક વીધા જમીન આપવાનો નિર્દેશ આપવાનો પ્રશ્ન ઊભો થયો ન હતો.પક્ષકારો દ્વારા અને તેમની વચ્ચે કરવામાં આવેલા સમાધાનના સંદર્ભમાં, પ્રતિવાદી નંબર ૧ કુલ સંપત્તિના એક તૃતીયાંશ વત્તા એક વીધા માટે હકદાર છે તેવું ધારવામાં પણ તે ભૂલ કરે છે.[૮૭૩- બી-સી]

૩. પ્રતિવાદીઓ, જો તેઓ ઈચ્છે તો, ઉપરોક્ત સંમતિ હુકમના સંદર્ભમાં જમીનના માપન અને જમીનના વિભાજન માટે યોગ્ય અરજી દાખલ કરવા માટે સ્વતંત્ર હશે. વધુમાં જાહેર કરવામાં આવે છે કે સંમતિ હુકમનામું મહેસૂલ સત્તામંડળો માટે બંધનકર્તા રહેશે. [૮૭૩- સી-ડી]

સિવિલ અપીલીય હુકમત : સિવિલ અપીલ નંબર ૪૩૨૯/૨૦૦૬.

સિવિલ રિવ્યૂ નંબર ૩૪ અને ૫૨/૨૦૦૩ માં શિમલા ખાતે હિમાચલ પ્રદેશ હાઈકોર્ટના ૨૩/૦૩/૨૦૦૪ ના અંતિમ ચુકાદા અને આદેશમાંથી.

અપીલકર્તા વતી આર. સુંદરવરદન, આર. એન. કેશવાની અને રામલાલ રોય.

પ્રતિવાદીઓ તરફથી ભૂપેન્દ્ર ચાદવ, આર. સી. કોહલી અને દીપક ચાદવ.

કોર્ટનો ચુકાદો આમના દ્વારા આપવામાં આવ્યો હતો
જસ્ટિસ એસ. બી. સિન્હા. ૨જા આપવામાં આવી છે.

પક્ષો સહ-ભાગીદારો છે.અહીં પ્રતિવાદી નંબર ૧એ બીર સિંહ, પ્રતિવાદી નંબર ૩ તેમજ અહીં અપીલકર્તા સામે કાયમી મનાઈ હુકમ માટે દાવો દાખલ કર્યો હતો.અપીલકર્તા પ્રતિવાદી નંબર ૨ની પત્ની છે.પક્ષો દ્વારા અને વચ્ચે સમાધાન કરવામાં આવ્યું હતું.સમાધાનની શરતો લેખિતમાં ઘટાડવામાં આવી હતી.તે અદાલતમાં દાખલ કરવામાં આવી હતી અને સ્વીકારવામાં આવી હતી.ઉપરોક્ત સમજૂતીની શરતોના આધારે હુકમનામું પસાર કરવામાં આવ્યું હતું.તેમાં નોંધવામાં આવ્યું હતું:

" હવે પંચાયતે પક્ષકારો વચ્ચેના વિવાદોનું સમાધાન કર્યું છે કે જ્યાં આબાદી છે અને જે કયા પક્ષના કબજામાં છે તે ભાગ તે જ પક્ષને આપવામાં આવ્યો છે અને આ સંબંધમાં બીજા પક્ષને કોઈ વાંધો નથી અને ભવિષ્યમાં પણ કોઈ વાંધો નહીં હોય.આ ઉપરાંત નિર્ણય લેવામાં આવ્યો છે કે બાકીની જમીનનો એક તૃતિયાંશ ભાગ પ્યારેલાલને અને એક તૃતિયાંશ ભાગ અમૃતપાલ અને મોહનલાલ અને વીર સિંહના પૌત્રો કેવલના પુત્રો વેદ પ્રકાશને અને એક તૃતિયાંશ ભાગ શ્રી આસારામના પુત્ર બીર સિંહને આપવામાં આવશે. વધુમાં એવો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો છે કે પક્ષકારો વચ્ચે ચાલી રહેલા તમામ ફોજદારી અને દીવાની કેસો પાછા ખેંચવામાં આવશે અને તેઓ તેના દ્વારા બંધાયેલા રહેશે.ઉપરોક્ત ઉપરાંત, અગાઉ અમલમાં મુકવામાં આવેલી વસિયતને રદ કરવામાં આવેલી ગણવામાં આવશે અને ઉપરોક્ત

નિર્ણયના પ્રકાશમાં નવી વસિયત અમલમાં મૂકવામાં આવશે.ત્રણેય પક્ષો સમાન શેરમાં ખર્ચ ઉઠાવશે.જેના માટે કોઈ પણ પક્ષને કોઈ વાંધો નહીં હોય.આગળ નિર્ણય લેવામાં આવ્યો છે કે બીર સિંહને આપવામાં આવેલા ભાગમાંથી એક વીઘા જમીન પ્યારે લાલને આપવામાં આવશે અને આ પ્રસ્તાવ પર તમામ પક્ષો સંમત થયા છે.આ સિવાય કોઈ પણ પક્ષ ભવિષ્યમાં ઉપરોક્ત મિલકતોના સંદર્ભમાં લડશે નહીં/વિવાદ કરશે નહીં.

ઉપરોક્ત સંમતિ હુકમનામા અનુસાર અથવા તેને આગળ વધારવા માટે, પ્રતિવાદીઓએ કથિત રીતે તેમના નામોના પરિવર્તન માટે મહેસૂલ સત્તામંડળોને મોકલ્યા હતા.તે જ આધાર પર નકારી કાઢવામાં આવ્યું હતું કે ઉપરોક્ત સંમતિ હુકમના કારણે પ્રતિવાદીઓના અધિકાર, શીર્ષક અને હિત જાહેર કરવામાં આવ્યા ન હતા.

તેથી, ઘોષણા માટે બીજો દાવો દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો.અપીલકર્તા દ્વારા વળતો દાવો પણ દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો.ફરિયાદમાં સુધારો કરવામાં આવ્યો હતો.ફરિયાદમાં જણાવવામાં આવ્યું હતું કે:

"પ્રતિવાદી નંબર ૨ તુલસને બિર સિંહ અને કેવલ રામ પ્રતિવાદીઓ સામે ખસરા નંબર ૩૯,૫૭,૩૮,૪૫,૪૬,૪૭,૫૨,૫૩,૫૪,૫૫,૫૬ અને ૩૭૬ કુલ વિસ્તાર ધરાવતી જમીનને વિવાદમાં મૂકીને ૭૧૯૧.૯૪ પર દાવો દાખલ કર્યો હતો, જે ઉપર જણાવ્યા મુજબ અગાઉના દાવામાં પક્ષકારો વચ્ચે સમાધાન થયું હતું.જોકે તુલસન દ્વારા બીર સિંહ અને કેવલ રામ સામે દાખલ કરાયેલો દાવો સાંઠગાંઠનો હતો, તેમ છતાં વાદી પાસે જમીન સાથે કોઈ સંબંધ નથી, જેમ કે તેણે ઉપર જણાવ્યું હતું કે તેને બીર સિંહ અને કેવલ રામ તરફથી સાંઠગાંઠનો હુકમ મળ્યો હતો, કારણ કે પ્રતિવાદીઓએ પહેલેથી જ વાદીને દાવામાં જમીનનો કબજો ધરાવતો માલિક હોવાનું સ્વીકાર્યું છે અને તે સમયે જમીનમાંથી એક વીઘા જમીન બીર સિંહ પ્રતિવાદીના હિસ્સામાં પડી હતી, જેનો ઉલ્લેખ તેના દાવાના પેરામાં કરવામાં આવ્યો છે.

આ દાવામાં દાવો કરવામાં આવેલી રાહત અન્ય બાબતોની સાથે નીચે મુજબ છે:

"(૧) વાદીને દયાપૂર્વક દાવાના ફક્ત નંબર ૧ માં ઉલ્લેખિત તેમજ દાવાના ફક્ત નંબર ૬ માં ઉલ્લેખિત મિલકતના કબજામાં માલિક તરીકે જાહેર કરી શકાય છે.

(૨) પ્રતિવાદીઓને દાવામાં મિલકતમાં કોઈપણ અધિકાર, હક અને હિતનો દાવો કરવાથી અને દાવામાં મિલકતમાં કોઈપણ પ્રકારની દખલગીરીથી કાયમી ધોરણે

પ્રતિબંધિત કરી શકાય છે.માલિકીના સ્તંભમાં વાદીનું નામ બદલીને આ જમીનના ચુકાદા અને હુકમનામા અનુસાર મહેસૂલ રેકૉર્ડને ફરીથી સુધારવાનો અને અધતન બનાવવાનો પણ આદેશ આપવામાં આવે.

(૩) પ્રતિવાદીઓને ખસરા નંબર ૫૩ પર અસ્તિત્વમાં રહેલા માર્ગમાં કોઈપણ રીતે દખલ કરવાથી રોકવામાં આવે.જો પ્રતિવાદીઓ ખસરા નંબર ૫૭ના અંતમાં અને ખસરા નંબર ૫૩ની શરૂઆતમાં દાવાની પેન્ડન્સી દરમિયાન માર્ગને અવરોધિત કરવામાં સફળ થાય તો તે કિસ્સામાં વૈકલ્પિક રીતે ફરજિયાત મનાઈ હુકમ માટે હુકમનામું પસાર કરીને પ્રતિવાદીઓને ખસરા નંબર ૫૭ના અંતમાં અને ખસરા નંબર ૫૩ની શરૂઆતમાં માર્ગ/માર્ગની નાકાબંધી દૂર કરવા માટે નિર્દેશો આપવામાં આવે, જે વાદીના ઘરને જોડતો એકમાત્ર માર્ગ છે, જે મહેસૂલ રેકૉર્ડમાં જ દર્શાવવામાં આવ્યો છે અને પ્રતિવાદી નંબર ૧ને આદેશ અમલમાં મૂકવા માટે ફરજિયાત મનાઈ હુકમ માટે હુકમનામું બહાર પાડવામાં આવે. સમજૂતી એક્સ્ટનું સન્માન અને સન્માન કરશે. પી. એ. અને દસ્તાવેજ અમલમાં મૂકવા માટે પ્રતિવાદી નંબર ૧ ની નિષ્ફળતામાં વધુ રાહત, પ્રતિવાદી નંબર ૧ વતી તે અમલમાં મૂકવા માટે અદાલતના અધિકારીને આદેશ જારી કરવામાં આવે; અથવા કેસની હકીકતો અને સંજોગો પર બાકી થઈ શકે તેવી અન્ય કોઈ રાહત પણ વાદીની તરફેણમાં અને પ્રતિવાદીઓ સામે ખર્ચ સાથે પસાર કરી શકાય છે.

લેખિત નિવેદનમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે સિવિલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૪૭માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને આ દાવો યોગ્ય નથી.

વિદ્વત ટ્રાયલ ન્યાયાધીશે ઉપરોક્ત દાવાને ફગાવી દેતા વળતા દાવાને મંજૂરી આપી હતી.જોકે, તેની સામે દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલને અપીલીય અદાલતે એમ કહીને મંજૂરી આપી હતી કે:

"ઉપરોક્ત તારણોને ધ્યાનમાં રાખીને, બંને અપીલ સ્વીકારવામાં આવે છે અને અપીલ હેઠળના ચુકાદા અને હુકમને બાજુએ મૂકવામાં આવે છે.પરિણામે, વાદી-અપીલકર્તાનો દાવો નક્કી કરવામાં આવે છે અને આથી જાહેર કરવામાં આવે છે કે તે દાવાની જમીનનો કબજો ધરાવતો માલિક છે અને પ્રતિવાદીઓને દાવાની જમીન પર તેના કબજામાં કોઈપણ રીતે દખલ કરવા પર પ્રતિબંધ મૂકવામાં આવે છે.જોકે, ખસરા નંબર ૫૭ પર અસ્તિત્વમાં રહેલા કથિત માર્ગના સંદર્ભમાં કાયમી પ્રતિબંધાત્મક હુકમ જારી કરવાની વિનંતીને નકારી કાઢવામાં આવી છે, કારણ કે વાદી દ્વારા આ અરજીના સમર્થનમાં કોઈ પુરાવા આપવામાં આવ્યા નથી કે તેને તેની અબાદી સુધી પહોંચવા માટે ખસરા નંબર ૫૭માંથી પસાર થવાનો અધિકાર

છે.પ્રતિવાદીઓનો વળતો દાવો સંપૂર્ણ રીતે નકારી કાઢવામાં આવે છે.તદનુસાર હુકમનામું દોરવામાં આવે.મૂળ ચુકાદો અપીલ નંબર ૧૧-એન. એલ./૧૩/૧૯૯૩ ના રેકૉર્ડ પર મૂકવો જોઈએ જ્યારે તેની પ્રમાણિત નકલ અન્ય અપીલ નંબર ૧૨-એન.એલ./૧૩/૧૯૯૩ પર મૂકવી જોઈએ.રેકૉર્ડ પૂર્ણ કરવામાં આવે અને રેકૉર્ડ રૂમમાં મોકલવામાં આવે.નીચલી અદાલતનો રેકૉર્ડ આ ચુકાદાની નકલ સાથે પરત કરવામાં આવે."

હિમાચલ પ્રદેશ હાઈકોર્ટ, શિમલા સમક્ષ અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી બીજી અપીલમાં કાયદાના નીચેના પ્રશ્નો ઘડવામાં આવ્યા હતા:

"૧.શું પ્રથમ અપીલ અદાલતે રેકૉર્ડ પરના મૌખિક અને દસ્તાવેજી પુરાવાને ખોટો વાંચ્યો છે અને ખોટો અર્થઘટન કર્યું છે, ખાસ કરીને એક્સ્ટ. પી.ડબલ્યુ ૨/એ, તેના તારણો પર પહોંચવા માટેનું સમાધાન?

૨. શું પક્ષોએ માન્ય સમાધાન એક્સ્ટમાં પ્રવેશ કર્યો હતો. પી. ડબલ્યુ. ૨/એ, જો હા, તો શું આ સમાધાનને ધ્યાનમાં રાખીને દાવો જાળવવા યોગ્ય નથી?

તેને આંશિક રીતે એમ કહીને મંજૂરી આપવામાં આવી હતી કે:

"વાદીએ યોગ્ય રીતે દાવો દાખલ કર્યો હતો.કાયદાના બંને મહત્વપૂર્ણ પ્રશ્નોના જવાબ તે મુજબ આપવામાં આવે છે.

જોકે એડિશનલ.જિલ્લા ન્યાયાધીશે પ્રતિવાદીઓના વળતા દાવાને સંપૂર્ણ રીતે ફગાવી દીધો છે, તેમ છતાં આ અદાલતને જાણવા મળ્યું છે કે વાદીએ બીર સિંહના ૧૭૩મા હિસ્સામાંથી માત્ર એક વીધા જમીનનો દાવો કર્યો હતો, જે તેણે પોતાના માટે રાખ્યો હતો.અહીં ઉપર વર્ણવ્યા મુજબ, ૭૧૯૧.૯૪ ચોરસ મીટર જમીનના સંદર્ભમાં પ્રતિવાદી નંબર ૨ શ્રીમતી તુલસન દેવીની તરફેણમાં પસાર કરાયેલા હુકમનામાથી વાદી વ્યથિત નથી.તેથી, વિવાદિત હુકમનામા અને ચુકાદામાં એ હદ સુધી ફેરફાર કરવામાં આવ્યો છે કે પ્રતિવાદીઓના વળતા દાવાને જો આંશિક રીતે મંજૂરી આપવામાં આવે અને પ્રતિવાદી નંબર ૨ શ્રીમતી તુલસન દેવીને ઉપર ઉલ્લેખિત જમીનના કબજામાં સંપૂર્ણ માલિક જાહેર કરવામાં આવે છે, જે એક વીધા જમીન સિવાય ૭૧૯૧.૯૪ ચોરસ મીટર છે, જે સમાધાન એક્સટેન્શન મુજબ વાદીને આપવામાં આવી હતી. પીડબ્લ્યુર/એ અને વાદીને ઉક્ત જમીન પર તેના કબજામાં દખલ કરવા પર પ્રતિબંધ છે.

પરિણામે, અપીલ આર. એસ. એ. નંબર <આઈ. ડી. ૨> જે કાઉન્ટર દાવાની બરતરફીની વિરુદ્ધ છે તેને ઉપર સૂચવ્યા મુજબ આંશિક રીતે મંજૂરી

આપવામાં આવી છે જ્યારે અન્ય અપીલ આર. એસ. એ. નંબર <આઈ. ડી. ૧> બરતરફ કરવામાં આવે છે.ખર્ચ અંગે કોઈ ઓર્ડર નથી "

અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી વિશેષ રજા અરજીને સમીક્ષા અરજી દાખલ કરવાની સ્વતંત્રતા સાથે પાછી ખેંચવાની મંજૂરી આપવામાં આવી હતી.અપીલકર્તા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી સમીક્ષા અરજીને અવલોકન કરીને ફગાવી દેવામાં આવી હતી:

"આ વાતને નકારી શકાય તેમ નથી કે ૧૧/૦૬/૧૯૮૬ તારીખના સમાધાન અનુસાર, મૃતક બીર સિંહ પાસે સંપત્તિનો માત્ર એક તૃતીયાંશ હિસ્સો જ બચ્યો હતો.તેથી, તે મિલકત માત્ર તે હદ સુધી પ્રતિવાદી નંબર ૨ શ્રીમતી તુલસન દેવીને આપી શક્યો હોત.

એવું લાગે છે કે ૧૧/૦૮/૧૯૮૬ પર પક્ષકારો વચ્ચે થયેલા સમાધાન પછી, શ્રીમતી તુલસન દેવી દ્વારા દાવો દાખલ કરવામાં આવ્યો હતો કે તે પોતે માલિક છે અને ૭૧૯૧.૯૪ ચોરસ મીટરની જમીનનો કબજો ધરાવે છે.આ દાવામાં મૃતક બીર સિંહને પ્રતિવાદી નંબર ૨ તરીકે મુકવામાં આવ્યો હતો.વાદી તે દાવામાં પક્ષકાર ન હતો.મૃતક બીર સિંહ દ્વારા સ્વીકારવામાં આવેલા દાવાના આધારે

પ્રતિવાદી નંબર ૧ શ્રીમતી તુલસન દેવીની તરફેણમાં આ દાવો કરવામાં આવ્યો હતો.એવું માનીને કે પ્રતિવાદી-અરજદાર શ્રીમતી તુલસન દેવીને બીર સિંહ પાસેથી ૭૧૯૧.૮૪ ચોરસ મીટરની જમીન મળી હતી અને આ ધારણા પર આગળ વધતા કે આ હદ સુધી જમીન ૧૧/૦૮/૧૯૮૬ ના સમાધાનના પરિણામે બીર સિંહના હિસ્સામાં આવી ગઈ હતી, બીર સિંહ પ્રતિવાદી-અરજદાર શ્રીમતી તુલસન દેવીને સમગ્ર જમીન આપી શક્યા ન હોત કારણ કે તેમાંથી એક બિઘા, તારીખ ૧૧/૦૮/૧૯૮૬ ના સમાધાનના સંદર્ભમાં વાદી પાસે જવાની હતી.

આ હકીકતને ધ્યાનમાં રાખીને, વિદ્વાન એકલ ન્યાયાધીશે ૨૭/૦૮/૨૦૦૨ ના ચુકાદા દ્વારા પ્રતિવાદી-અરજદાર શ્રીમતી તુલસન દેવીને ૭૧૯૧.૮૪ ચોરસ મીટર ઓછી એક વીઘા જમીનની માલિકી અને કબજો હોવાનું યોગ્ય રીતે જાહેર કર્યું છે, જે વાદીને તારીખ ૧૧/૦૮/૧૯૮૬ ના સમાધાન મુજબ આપવામાં આવી હતી.”

અપીલકર્તા વતી હાજર રહેલા વિદ્વાન વરિષ્ઠ વકીલ શ્રી આર. સુંદરવરદન રજૂઆત કરશે કે વિવાદિત આદેશને ટકાવી શકાતો નથી કારણ કે ઉચ્ચ અદાલત કાયદાના સ્પષ્ટ આદેશની નોંધ લેવામાં નિષ્ફળ રહી છે કે સિવિલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૪૭ ને ધ્યાનમાં રાખીને દાવો જાળવવા યોગ્ય નથી.

બીજી તરફ પ્રતિવાદીઓના વિદ્વાન વકીલે ચુકાદાને ટેકો આપ્યો હતો.

પ્રતિવાદીઓએ દાવો દાખલ કર્યો હતો.તે મનાઈ હુકમ માટેનો દાવો હોઈ શકે છે, પરંતુ તેમાં પક્ષકારોએ તેમના વિવાદો અને મતભેદોનું સમાધાન કર્યું હતું.સમાધાનની અરજી દાખલ કરવામાં આવી હતી.તેની શરતોમાં હુકમનામું પસાર કરવામાં આવ્યું હતું.પક્ષો આ રીતે બંધાયેલા હતા.સિવિલ પ્રોસિજર કોડના આદેશ ૨૩, નિયમ ૧ ની શરતોમાં સંમતિ હુકમનામું માત્ર વિનંતી કરેલી રાહત સુધી મર્યાદિત હોવું જરૂરી નથી.તે દાવાના વિષય સુધી મર્યાદિત ન હોઈ શકે.તેમ છતાં, સંમતિ હુકમનામું મનાઈ હુકમ માટેના દાવામાં પસાર કરવામાં આવ્યું હતું, તમામ હેતુ અને હેતુ માટે તે ભાગલા માટેના દાવામાં પસાર કરાયેલ પ્રારંભિક હુકમનામું હતું.તેને અમલમાં મૂકવા માટે નવી કાર્યવાહી શરૂ કરી શકાતી ન હતી, ભલે પ્રતિવાદીઓની દલીલ કે સંમતિ હુકમનામા હેઠળ કબજો મેળવવાનો તેમનો અધિકાર મહેસૂલ સત્તાવાળાઓ દ્વારા લાગુ કરવા યોગ્ય ન હોવાનું જણાયું હોય.સંમતિ હુકમનામું, તે સામાન્ય છે, જ્યાં સુધી તેને અલગ રાખવામાં ન આવે ત્યાં સુધી તે માન્ય રહે છે.તે પક્ષો માટે બંધનકર્તા રહેશે.જો કે, પૂર્વ નિર્ણય બાધ ના સંવેદનાના સિદ્ધાંતો લાગુ નહીં થાય, તેમ છતાં પ્રતિબંધના સિદ્ધાંતો લાગુ થશે.દાવામાં તે સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું કે સમાધાન હુકમનામું પસાર કરવામાં

આવ્યું હતું.ઉચ્ચ અદાલતે બીજી અપીલમાં પોતાનો ચુકાદો પસાર કરતી વખતે પણ આની નોંધ લીધી હતી.આમ, પછીના દાવામાં, સંમતિ હુકમની અસરને અવગણી શકાતી ન હતી.

વેંકટ રેડ્ડી અને અન્યો વિરુદ્ધ પેથી રેડ્ડી, એ. આઈ. આર. (૧૯૬૩) એસ. સી. ૯૯૨ માં, આ અદાલતે અભિપ્રાય આપ્યો હતો:

".....નિર્ણયને ત્યારે અંતિમ કહેવામાં આવે છે જ્યારે, જ્યાં સુધી અદાલત તેને પ્રસ્તુત કરે છે, તે સિવિલ પ્રોસિજર કોડની આવી જોગવાઈઓનો આશરો લેવા સિવાય બદલી ન શકાય જે તેને ઉલટાવી, ફેરફાર અથવા સુધારાની મંજૂરી આપે છે.તેવી જ રીતે, અંતિમ નિર્ણયનો અર્થ એવો નિર્ણય થશે જે પક્ષકારો વચ્ચે રીઝ જુડિકેટા તરીકે કામ કરશે જો તેને અપીલ અથવા પુનરાવર્તન અથવા સમીક્ષા અરજીને પસંદ કરીને સંશોધિત અથવા ઉલટાવી લેવાની માંગ કરવામાં ન આવે, જેમ કે સંહિતા દ્વારા મંજૂરી આપવામાં આવી છે.પસાર કરાયેલ પ્રારંભિક હુકમનામું, પછી ભલે તે ગીરો મુકદ્દમામાં હોય કે ભાગલા મુકદ્દમામાં હોય, તે કામચલાઉ હુકમનામું નથી, પરંતુ જ્યાં સુધી તેના દ્વારા હાથ ધરવામાં આવેલી બાબતોનો સંબંધ છે, તેને નિર્ણાયક ગણવું આવશ્યક છે.તેમાં કોઈ શંકા નથી કે, જે મુકદ્દમાઓમાં બે હુકમનામાઓ બનાવવાની વિચારણા કરવામાં આવે છે તેમાં

પ્રારંભિક હુકમનામું અને અંતિમ હુકમનામું-જે હુકમનામું અમલમાં મૂકવા યોગ્ય હશે તે અંતિમ હુકમનામું હશે.પરંતુ હુકમનામું અથવા નિર્ણયની અંતિમતા તેના અમલપાત્ર હોવા પર આધાર રાખે છે તે જરૂરી નથી.વિધાનસભાએ તેના વિવેકબુદ્ધિથી વિચાર્યું છે કે અમુક પ્રકારના દાવાનો નિર્ણય તબક્કાવાર થવો જોઈએ અને જો કે આવા કેસોમાં દાવાને અંતિમ હુકમનામા પછી જ સંપૂર્ણ અને સંપૂર્ણ નિર્ણય તરીકે ગણી શકાય, અગાઉના તબક્કે પહોંચેલા અદાલતના નિર્ણયમાં પણ તેની સાથે એક અંતિમતા જોડાયેલી હોય છે.સિવિલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૯૭ નો સંદર્ભ લેવો સુસંગત રહેશે, જેમાં એવી જોગવાઈ કરવામાં આવી છે કે જ્યાં પ્રારંભિક હુકમનામાથી વ્યથિત પક્ષ તેની પાસેથી અપીલ કરતો નથી, તો તેને કોઈ પણ અપીલમાં તેની ચોકસાઈ પર વિવાદ કરવાથી બાકાત રાખવામાં આવે છે, જેને અંતિમ હુકમનામાથી પસંદ કરી શકાય છે.આમ આ જોગવાઈ સ્પષ્ટપણે સૂચવે છે કે તેના દ્વારા આવરી લેવામાં આવતી બાબતો માટે, પ્રારંભિક હુકમનામું તે હુકમનામું પસાર કરતી અદાલતના અંતિમ નિર્ણયને મૂર્ત સ્વરૂપ તરીકે ગણવામાં આવે છે.

આમ, પ્રતિવાદીઓ ઘોષણા માટે દાવો દાખલ કરીને ઉપરોક્ત સંમતિ હુકમનો અસ્વીકાર કરી શક્યા ન હતા.જો કે, આપણે એ ઉમેરવાની ઉતાવળ કરી શકીએ કે તેનો અર્થ એ નથી કે અન્ય જમીનના સંબંધમાં તેમનો અધિકાર,

ઉદાહરણ તરીકે, અબાદી જમીનને નકારી શકાય છે.અમે રેકૉર્ડ કરી શકીએ છીએ કે હકીકતમાં તે બારમાં સ્વીકારવામાં આવ્યું હતું કે તેઓ તેના હકદાર છે.

પ્રતિવાદીઓ માટે વિદ્વાન વકીલની રજૂઆત એ છે કે મહેસૂલ સત્તાવાળાઓ દ્વારા તેમના નામોમાં ફેરફાર કરવાના ઇનકારને ધ્યાનમાં રાખીને ઘોષણા માટેનો દાવો દાખલ કરવો પડ્યો હતો કારણ કે સિવિલ પ્રોસિજર કોડની કલમ ૪૭ માં સમાવિષ્ટ જોગવાઈઓને ધ્યાનમાં રાખીને, અનુગામી દાવાને સ્પષ્ટપણે પ્રતિબંધિત કરવામાં આવ્યો હતો.સંમતિ હુકમનામું મહેસૂલ સત્તામંડળો માટે પણ બંધનકર્તા હતું.પ્રતિવાદીઓ અંતિમ હુકમનામું તૈયાર કરવા માટે કાર્યવાહી પણ શરૂ કરી શકે છે.તેઓ જમીનના માપ અને તેના અનુસાર કબજાની ડિલિવરી માટે યોગ્ય અરજી પણ દાખલ કરી શક્યા હોત.પરંતુ, કલ્પનાના કોઈ પણ વિસ્તાર દ્વારા, બીજા દાવાને જાળવી શકાય તેવું ગણી શકાય નહીં.

ઉમા શંકર (મૃત) અને અન્યો વિરુદ્ધ સરબજીત (મૃત) કાનૂની પ્રતિનિધિઓ અને અન્યો દ્વારા, [૧૯૯૬] ૨ એસ. સી. સી. ૩૭૧ માં, જેના પર વિદ્વાન સલાહકાર દ્વારા નિર્ભરતા મૂકવામાં આવી છે, કાર્યવાહીનું એક અલગ અને અલગ કારણ ઊભું થયું, એટલે કે., અપીલકર્તાની તરફેણમાં જમીનના કબજા માટે

હુકમનામું હોવા છતાં, તેમને પછીથી બેદખલ કરવામાં આવ્યા હતા.તેથી આ નિર્ણય આ કેસની હકીકતોને લાગુ પડતો નથી.

આમ, ઉચ્ચ અદાલત એ ધ્યાનમાં લેવામાં નિષ્ફળ ગઈ કે રેકૉર્ડની સામે એક સ્પષ્ટ ભૂલ અસ્તિત્વમાં છે.પ્રતિવાદી નંબર ૧ દ્વારા દાખલ કરાયેલો બીજો દાવો યોગ્ય ન હોવાથી, અપીલકર્તાને પ્રતિવાદી નંબર ૧ ને ૭૧૯૧.૯૪ ચોરસ મીટરમાંથી એક વીધા જમીન આપવાનો નિર્દેશ આપવાનો પ્રશ્ન ઊભો થયો ન હતો કારણ કે તે દાવો નંબર ૧ ૧૩/૧/૧૯૮૭ માં પસાર કરાયેલા ૨૨/૦૪/૧૯૮૭ ના ચુકાદા અને હુકમનામા સાથે અસંગત હશે, જેમાં તેમને ૭૧૯૧.૯૪ ચોરસ મીટરના વિસ્તારને માપતી જમીનના કબજામાં માલિક ગણાવ્યા હતા.પક્ષકારો દ્વારા અને તેમની વચ્ચે કરવામાં આવેલા સમાધાનના સંદર્ભમાં, પ્રતિવાદી નંબર ૧ કુલ સંપત્તિના એક તૃતીયાંશ વત્તા એક વીધા માટે હકદાર છે તેવું ધારવામાં પણ ભૂલ થઈ હતી.

ઉપરોક્ત કારણોસર, પ્રતિવાદીઓને જો તેઓ ઈચ્છે તો, ઉપરોક્ત સંમતિ હુકમના સંદર્ભમાં જમીનના માપન અને જમીનના વિભાજન માટે યોગ્ય અરજી દાખલ કરવાની સ્વતંત્રતા સાથે અપીલની મંજૂરી આપવામાં આવે છે.અમે આગળ

જાહેર કરીએ છીએ કે સંમતિ હુકમનામું મહેસૂલ સત્તામંડળો માટે બંધનકર્તા રહેશે.કોઈ ખર્ચ નહીં.

અપીલ મંજૂર.

આર. પી.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgement in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgement shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.